

דף שבועי

בס"ד

פרשות מטות מסעי, תשפ"ו, מספר 1676

לא יחל דברו, ככל היצא מפיו יעשה; אמינות הדיבור כערך מהותי אברהם גוטליב

מצות מעריך אדם שיתן דמים הקצובים בתורה – לדון בערכי אדם, כלומר, מי שאמר ערכי עלי או ערך פלוני עלי, שיתן לפה כפי הערך שאמר ולא פחות, כמו שבא בכתוב מפרש בזכר ונקבה ולפי חשבון השנים, שנאמר (וי' כז:ב) 'איש כי יפלא נדר בערך נפשות לה'. וענין הערכין הוא מקלל נדרי הקדש, ולפיכך חזבים עליהם משום "לא יחל דברו" (במ' ל:ג), ומשום "לא תאחר לשלמו" (דב' כג:כב), ומשום "ככל היצא מפיו יעשה" (במ' ל:ג).

ספר החינוך, במדורו הפסיכולוגי-חינוכי "משורשי המצווה", המביא את טעמי המצוות בראי נבכי הנפש והחינוך לערכים, ממשיך כאן ומבאר את 'כפל הלשון' מבחינה מעשית:

ומשרשי המצוה. לפי שהאדם לא ישתתף בעליונים זולתי בדבור, והוא כל החלק הנכבד שבו, וזה יקרא באדם נפש חיה, כדמיתרגם אונקלוס 'והות באדם לרוח ממללא', כי שאר חלקי הגוף מתים הם, ואם יפסיד האדם זה החלק הטוב ישאר הגוף מת וככלי אין חפץ בו. אף על פי שלא נתיחדו בהן עשה ולא, ציו חכמים והזהירו כמה אזהרות שלא ישנה אדם בדבורו, על כן נתחייב לקיים דבורו במה שהוא משתמש בו בדברי שמים מכל מקום, כגון בהקדשות ובכל דברי הצדקות. וביתר כל עניני העולם, אף על פי שלא נתיחדו בהן עשה ולא, ציו חכמים והזהירו כמה אזהרות שלא ישנה אדם בדבורו. תקנו לקלל המשנה בדבורו כל זמן שנעשה בענין מעשה, וזהו ענין מי שפרע הנזכר להם בהרבה מקומות שאמרו בו, דברים ומעות קאי באבל אמרו (מי שפרע מאנשי דור המבול ומדור הפלגה, הוא עתיד להיפרע ממי שאינו עומד בדיבורו (ב"מ מד א), כמו שבא בגמרא בפרק הזהב, וכבר הארכת הרבה בשרשי שבועות ונדריים בסדר "וישמע יתרו" במצות "לא תשא" (מצוה ל).

וידבר משה אל־ראשי המטות לבני ישראל לאמר זה הדבר אשר צוה ה'.
איש כי ידר נדר לה' אוהשבע שבועה לאסור אסור על־נפשו לא יחל דברו ככל־היצא מפיו יעשה (במ' ל:ב-ג).

לקראת סיום ספר במדבר, 'חומש הפקודים' (משנה יומא ז א), משה פונה בשם ה' אל ראשי המטות, שהם ראשי השבטים שתפקידם היה לשמש גורם שיפוטי ומנהיגותי. בפנייתו, הוא מצווה אותם להורות לעם שלא לנדור ולא להישבע לשווא. מדובר בתכלית התורה שהיא תורת חיים, והרעיון הוא להציב גבולות לאדם להתנהלות זהירה וראויה: "לא יחל דברו" (במ' ל:ג). המשמעות המעשית היא מתוך היבט שלילי של 'מה לא לעשות': לא יחלל (יבטל) את דברו; עליו לעמוד בהבטחתו. אולם, יש המשך מתוך היבט חיובי של 'מה כן לעשות': "ככל־היצא מפיו יעשה" (שם).

נשאלת כאן השאלה, מהי התכלית שבמשפט ההמשך? וכי אין זה מובן מאליו מהוראת "לא יחל דברו"? לכאורה, יש כאן כפילות לשונית מיותרת, שהרי כאשר האדם לא יבטל את דברו אשר הבטיח, הוא עושה בפועל ככל היוצא מפיו.¹ מהי א"כ הסיבה לכך שהתורה מדברת כאן ב'כפל לשוני'? ברור, שהתורה, כדרכה, מביאה כאן מסר חינוכי ערכי לחיים, והשאלה היא: מהו?

נקודת המוצא היא, כפי שספר החינוך כבר מלמדנו (מצוה ש"ג), שלפנינו שני ביטויים שונים, המשתלבים ב'ערכי אדם', עם ביטוי שלישי מתבקש, שאינו מופיע אצלנו, אלא בפרשת כי תצא (דב' כג:כב): "לא תאחר לשלמו":

* ד"ר אברהם גוטליב, מרצה בבית"ס עולמות – לימודי יהדות ותרבות ישראלית, אוניברסיטת בר-אילן.

1 על שאלת היחס שבין האדם למוצא שפתיו בראי חז"ל, ראו: הרב אברהם סתיו, "דעת ודיבור בנדרים ובשבועות", באתר 'אסיף': <https://asif.co.il/wpfb-file/asif-1-224-237-2-pdf>

הוא מסביר שהשמירה על אמינות הדיבור היא הן בקודש והן בחול, כפי שהיא מיושמת בפרשתנו על ידי בני גד ובני ראובן, וכלשונו:

"לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיכָא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה", לכאורה ככל היוצא מפי יעשה הוא מיותר. אלא הוא תוכחת מוסר שהאדם יהיה נאמן בדיבורו וישמור מוצא שפתיו, אף שלא היה בדרך נדר ולא היה מחויב בדברים, כעניין שאמר משה רבנו ע"ה לבני גד וראובן (במ' לב:כד), "וְהֵיכָא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה". פירש רש"י, שקיבלתם לעבור למלחמה עד כיבוש וחילוק כו'. עוד דבר אחד הבטיחו מה שלא היו מחויבים לעשות, דהיינו שלא היו מחויבים רק לצאת עם ישראל ביחד במלחמה כמו שאמר להם משה רבנו ע"ה (שם:ו) "הֲאֵחֶיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה? וְהֵם קִיבְלוּ נַחֲלָץ חֹשִׁים לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם רֹצִים לִילֹךְ בְּרָאשׁ."

יוצא, אפוא, שבכל מצב נדרשת מהאדם אמינות בדיבורו לצד שמירת מוצא שפתיו. שאם לא כן, בלתי אפשרי לחיות בחברתו, כי אי אפשר לסמוך עליו וגם לא לעבוד איתו. וכבר ספר משלי מעבה את המסר החשוב והעקרוני-קיומי של התורה לאדם, להשתדל להיות בגדר: "שִׁמְרֵ פִּי וּלְשׁוֹנִי שִׁמְרֵ מִצְוֹת נִפְשׁוֹ" (כא:כג), בבחינת 'גיבור הכובש את יצרו' כאשר הוא מצליח עם כוחות נפשו לשלוט ברוחו (אבות ד, א).

השל"ה ממשיך ואומר, שהכלל הערכי המהותי של שמירת הדיבור הוא מידה עליונה בכלל בחיים, בין בדיני נפשות ובין בדיני ממונות, והוא מופיע בהמחשה מעשית בדברי משה לבני גד ולבני ראובן בפרשתנו (לב:כד):

ועל זה פירשו הפסוק הנאמר בגד: "צִדְקַת ה' עֲשֶׂה וּמִשְׁפָּטֶיךָ עִם יִשְׂרָאֵל" (דב' לג:כא). כלומר, מצד המשפט והדין לא היו מחויבים רק לילך עם ישראל, אבל הם הוסיפו ועשו הצדקה של ה' כמו שכתוב "וה' בראשם" (מי' ב:יג), כן והחלוץ יצא בראש (עי' יהושע ו:יג), וקיימו היוצא מפיהם. ומידה עליונה מידה זו, וככה יתנהג האדם בין בענייני נפשות בין בדבר שבממון, ככל היוצא מפי יעשה הן צדק ולא צדק.

לפי השל"ה נמצאנו למדים כלל ברזל חשוב ביותר לחיים חיוניים טובים: להיזהר בקיום הבטחות, מתוך שמירה מרבית על מוצא שפתינו, בקיום צודק וראוי של מה שהבטחנו.

ספר החינוך מלמדנו על פי השכל הישר, שדיבורו של האדם נמצא בנשמתו הנצחית, וחובה על האדם שהוא מְדַבֵּר (לעומת שאר הברואים)², לשמור על אמינות הדיבור כערך מהותי, לא רק ב'דברי שמיים', אלא גם ב'יתר כל עניני העולם'. קיום החברה בעולם מחייב את האדם מוסרית וערכית לדבוק ביושרה, באמצעות אמינות הדיבור, ולעמוד בדיבורו בכל תחומי החיים. הכפילות הלשונית אינה מיותרת אם כן, אלא בעלת ערך מוסף. היא פותחת פתח נרחב וחיוני להבנת עומק התורה כספר הוראה לחיי יושר תקינים: היא מכוונת את האדם לא רק למניעה של פעולה שלילית, אלא גם ליצירה מעשית של פעולה חיובית, למימוש עצמי מוסרי ולחיים שבהם המילה והמעשה שזורים כראוי זה בזה. האדם נקרא לחיות בהרמוניה פנימית ובאחריות רוחנית, ולייצג יושרה וצדק בעולמו החומרי והגשמי הניצב מול פיתויים רבים. החיים הם בעלי ערך, חיוניות ומשמעות, ועל האדם לעמוד בהבטחתו מתוך מחויבות פנימית לעקרונות הנצחיים של מוסר וצדק. כך שהחיים אינם רק 'תופעה בעולם החומר' כהגדרה הביולוגית התאורטית,³ אלא הם משמעותיים, במסגרת מוסרית של יושר שיסודה אמינות בדיבור; שיש למי להאמין ועל מי לסמוך.

אך עדיין נשאלת השאלה, מהו המסר החינוכי ערכי של התורה במישור המעשי בפרשתנו ב'כפל הלשוני': "לֹא יִחַל דְּבָרוֹ כְּכֹל־הֵיכָא מִפּוֹ יַעֲשֶׂה"? לשאלה זאת נדרש השל"ה הקדוש,⁴ ההולך בדרכו של "ספר החינוך" בהסבר ה'כפל הלשוני' בפרשתנו.

2 בטקסונומיה הפילוסופית-אריסטוטלית שאומצה והתפתחה בימי הביניים, האדם סווג בקטגוריית animal rationale שהוא: 'בעל-חיים תבוני' ושויך בדרגת ה'מְדַבֵּר' (medabber). מושג זה ביטא את ההבחנה בין האדם לבין שאר בעלי-החיים באמצעות תכונתו הייחודית: היכולת הלשונית-שכלית להפעיל חשיבה מושגית, לנסח טענות, ולתקשר באמצעות דיבור רציונלי. היכולת הדיסקורסיבית ההגיונית של החשיבה, נתפסה כביטוי מובהק לשכל הפועל באדם, ולפיכך הציבה אותו בראש סולם החיוניות, מעל ה"ח" ומעל ה"צומח", כמין ביולוגי שהיבטו האינטלקטואלי הוא מאפיין מהותי להגדרתו. ראו על כך: Aristotle. *De Anima* (On the Soul) Translated by W. S. Hett. Loeb Classical Library 288.

Cambridge, MA: Harvard University Press; London: William Heinemann, 1935.

3 לפי התאוריה הביולוגית, החיים הם תצורה מורכבת של חומר ולא ישות שמקורה מעבר לחומר. החיים נתפסים כתופעה חומרית משום שכל מאפייניהם: גדילה, רבייה, תודעה, חילוף חומרים תקין, העברת מידע תורשתי והתפתחות, ניתנים להסבר באמצעות תהליכים פיזיקליים-כימיים המתרחשים בתוך חומר ממשי: מולקולות, תאים, רקמות ואיברים. ראו על כך: Gómez-Márquez, J. (2021). What is life? *Molecular Biology Reports*, 48, 5225–5235. <https://doi.org/10.1007/s11033-021-06594-5>

4 פראג-ירושלים-צפת-טבריה, המאות 16-17, בפירושו שני לוחות הברית, תורה שבכתב.

משברי המנהיגות של השבטים בחומש במדבר

עמיצור ברק

אָרץ כְּנָעַן... וַיִּקְהָלוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּה לַעֲלוֹת עֲלֵיהֶם לְצִבָּא (יה' כב:ט-יא).

כמעט פרצה מלחמת אחים. היא נמנעה ברגע האחרון, כשהתבררה אי-ההבנה שמדובר במונומנט גרידא, שנועד לסמל דווקא את אחדות העם שמשני צידי הירדן, ולא ח"ו במזבח להקרבת קורבנות.

וַיַּעֲנוּ בְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וַחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה וַיִּדְּבְרוּ אֶת רָאשֵׁי אֲלֹפֵי יִשְׂרָאֵל. אֶל-אֱלֹהִים ה' אֶל-אֱלֹהֵים ה' הוּא יִדַּע וַיִּשְׂרָאֵל הוּא יִדַּע אִם בְּמֶרֶד וְאִם בְּמַעַל בַּה' אֵל תּוֹשִׁיעֵנו הַיּוֹם הַזֶּה... וְאִם לֹא מִדְּאָגָהּ מִדְּבַר עֲשִׂינוּ אֶת זֹאת לְאֹמֶר מִחֹר יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם לְבָנֵינוּ לֵאמֹר מַה לָּכֶם וְלֹה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. וַיִּבְּלוּ נֶתֶן ה' בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם בְּנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד אֶת הַיִּרְדֵּן אֵין לָכֶם חֶלֶק בַּה' וְהַשְׁבִּיתוּ בְּנֵיכֶם אֶת בְּנֵינוּ לְבִלְתִּי יָרָא אֶת ה'. וְנֹאמַר נַעֲשֶׂה נָא לָנוּ לְבָנוֹת אֶת הַמִּזְבֵּחַ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזֶבַח. כִּי עַד הוּא בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם וּבֵין דְּרוֹתֵינוּ אַחֲרֵינוּ לַעֲבֹד אֶת עֲבַדַּת ה' לִפְנֵינוּ בַּעֲלוֹתֵינוּ וּבְזִבְחֵינוּ וּבְשִׁלְמֵינוּ וְלֹא יֹאמְרוּ בְּנֵיכֶם מִחֹר לְבָנֵינוּ אֵין לָכֶם חֶלֶק בַּה'... וְנֹאמְרָנוּ רָאוּ אֶת תִּבְנִית מִזְבֵּחַ ה' אֲשֶׁר עָשׂוּ אֲבוֹתֵינוּ לֹא לְעוֹלָה וְלֹא לְזֶבַח כִּי עַד הוּא בֵּינֵנוּ וּבֵינֵיכֶם (שם:כא-כח).

כלומר, שבטי גד וראובן חששו כי הירדן שמהווה חץ טופוגרפי, ולכן גם מכשול לוגיסטי, עלול להפוך ולהיות גם גורם מזיק פסיכולוגי ואידאולוגי. ההסבר התקבל, אבל עצם העובדה שהתעוררה אי-ההבנה מסוכנת כזו, אפילו כאשר התבררה בזמן, היא בגדר חיסרון גדול.

2. הגלות הראשונה של עם ישראל החלה בהגליית שבטי גד, ראובן וחצי המנשה: וַיִּמְעְלוּ בְּאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם וַיִּזְנוּ אַחֲרֵי-אֱלֹהֵי עַמִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר הִשְׁמִיד אֱלֹהִים מִפְּנֵיהֶם. וַיַּעַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת רוּחַ פּוֹל מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶת רוּחַ תַּלְגַּת פִּלְנֶסֶר מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּגְלֹם לְרְאוּבֵן וּלְגָדִי וּלְחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה וַיָּבִיֵּאם לַחֲלָח וְחִבּוּר... עַד הַיּוֹם הַזֶּה (דה"א ה:כה-כו).

(גלות יתר השבטים התרחשה רק אחרי כתיסר שנים). עם זאת, לבקשת שני השבטים היו גם יתרונות:

1. שטח "מדינת ישראל" של אז יגדל משמעותית בלי מלחמה עתידית על תוספת השטח.
2. עשרת השבטים שינחלו ממערב הירדן יקבלו שטחים גדולים יותר.
3. קיים סיכון ביטחוני לאלו שינחלו בספר, סיכון שעלול להרתיע את השבטים שיתיישבו שם לפי הגורל, אבל יוזמת שבטי גד וראובן, שמתנדבים מרצונם להתנחל בספר – הגלעד והבשן – פותרת את הבעיה.

ברשימת השמות של נשיאי השבטים, שעתידיים לעשות את המעשה הגדול ולהנחיל לבני שבטיהם את הארץ המובטחת שממערב לירדן, מצויים שני הדים למשברי המנהיגות שלהם בתקופת המדבר: ההד הראשון – הופעת כלב בן-יפונה בראש הרשימה, וההד השני – הרשימה אינה מלאה:

וְנִשְׂיָא אֶחָד נִשְׂיָא אֶחָד מִמֶּטָה תִּקְחוּ לַנָּחַל אֶת הָאָרֶץ. וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים לְמֶטָה יְהוֹדָה כָּלֵב בֶּן יִפְנֶה. וּלְמֶטָה בְּנֵי שְׁמֵעוֹן שְׁמוּאֵל בֶּן עֲמִיהוּד. לְמֶטָה בְּנֵימָן אֱלִידָד בֶּן כְּסִלּוֹן. וּלְמֶטָה בְּנֵי דָן נִשְׂיָא בְּקִי בֶן יִגְלִי. לְבְנֵי יוֹסֵף לְמֶטָה בְּנֵי מְנַשֶּׁה נִשְׂיָא חֲנִיָּאל בֶּן אֲפַד. וּלְמֶטָה בְּנֵי אֶפְרַיִם נִשְׂיָא קִמּוּאֵל בֶּן שַׁפְטָן. וּלְמֶטָה בְּנֵי זְבוּלֹן נִשְׂיָא אֱלִיצָפָן בֶּן פְּרֻזָּה. וּלְמֶטָה בְּנֵי יִשָּׁשְׁכָר נִשְׂיָא פִּלְטִיָּאל בֶּן עֶזֶן. וּלְמֶטָה בְּנֵי אֲשֶׁר נִשְׂיָא אַחִיהוּד בֶּן שְׁלָמִי. וּלְמֶטָה בְּנֵי נַפְתָּלִי נִשְׂיָא פְּדֵהָאֵל בֶּן עֲמִיהוּד (במ' לד:יח-כח).

עשרה שבטים בלבד! נעדרים נשיאי שני שבטים שהפסידו את הזכות הענקית להיות נזכרים בתורה – נשיאי השבטים ראובן וגד, השבטים שוויתרו ביוזמתם על זכותם להתנחל בארץ המיועדת. יש להניח כי שני נשיאים אלה היו ראשי המדברים בסוף פרשת מטות:

וַיָּבֹאוּ בְנֵי גָד וּבְנֵי רְאוּבֵן וַיֹּאמְרוּ אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֱלֶעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל נִשְׂיָאֵי הָעֵדָה לֵאמֹר... וַיֹּאמְרוּ אִם מִצָּאֵנוּ חֵן בְּעֵינֶיךָ יִתֵּן אֶת הָאָרֶץ הַזֹּאת לְעַבְדֶּיךָ לְאַחֲזָהּ אֵל תַּעֲבֹרְנוּ אֶת הַיִּרְדֵּן (לב:ב).

עצם הבקשה בעייתית, והחיסרון שבה ניכר גם באמצעות ההפסד של אי הזכרת הנשיאים של ראובן וגד, וגם, ובמיוחד, בתגובה החריפה של משה:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבְנֵי גָד וּלְבְנֵי רְאוּבֵן הֲאֵחִיכֶם יָבֹאוּ לְמַלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פֹה... וְהִנֵּה קִמַּתְם תַּחַת אֲבֹתֵיכֶם תִּרְבּוּת אֲנָשִׁים חַטָּאִים לְסָפוֹת עוֹד עַל חֶרֶן אֵף ה' אֵל יִשְׂרָאֵל (לב:ו, יד).

משה חשש בצדק מההשלכות העתידיות לטווח קצר וארוך, השלכות אפשריות אך לא ודאיות. בפועל היו לאחר מכן עוד שתי השלכות קשות:

1. אי-ההבנה של עשרת השבטים הנותרים באשר למזבח הגדול שבנו השבטים השבים ממלחמת כיבוש הארץ.

וַיֵּשְׁבוּ וַיִּלְכוּ בְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וַחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה... אֶל אָרֶץ הַגִּלְעָד אֶל אָרֶץ אַחֲזָתָם אֲשֶׁר נֶאֱחָזוּ בָּהּ עַל פִּי ה' בְּיַד מֹשֶׁה. וַיָּבֹאוּ אֶל גִּלְיָלוֹת הַיִּרְדֵּן... וַיִּבְנוּ בְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וַחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה שָׁם מִזְבֵּחַ עַל הַיִּרְדֵּן מִזְבֵּחַ גָּדוֹל לְמֶרְאָה. וַיִּשְׁמְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הִנֵּה בָנוּ בְנֵי רְאוּבֵן וּבְנֵי גָד וַחֲצִי שִׁבְט מְנַשֶּׁה אֶת הַמִּזְבֵּחַ אֵל מוֹל

* עמיצור ברק הוא פרופ' אמריטוס להנדסה, אוניברסיטת אריאל.

עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם
ולא תשא אתה לבדך.

והשאלה היא: אֲנֹכִי לְבַדִּי?! הכיצד מתעמת משה לבדו מול "העם הבכה למשפחתו"? היכן המנהיגות והערכים של הנשיאים שירגיעו ויעודדו את שבטיהם, ושייתנו למשה את הגיבוי בעימות הקשה? ובקשר לכך אפשר לשאול גם את שש-מאות שרי האלפים, שגם מהם היינו מצפים להתנהגות ערכית ולעמידה מנהיגותית כלפי הפקודים שלהם, בדומה להתנהלות כלב בן-יפונה ויהושע בן-נון במשבר הבא.

נראה, אם כן, שהנשיאים הראשונים כשלו גם מנהיגותית וגם ערכית, ולכן הורדו ממעמדם והוחלפו בשנים עשר נשיאים חדשים – שמוע בן זכור ועמיתיו. אלא, שמיד לאחר מכן נוצר משבר חדש: "פרשת המרגלים". משבר שבו רוב הנשיאים החדשים, עשרה מתריסר, לא רק שלא תמכו במשה ואהרן, אלא שיזמו את המשבר והוציאו דיבת הארץ רעה, כאופוזיציה קולנית למשה ואהרן, ולקב"ה.

המשבר הסתיים, כידוע, במותם המיידי של עשרת המרגלים-הנשיאים המורדים, ובגזירה של הארכת נדודי העם במדבר. והנה, שני הנשיאים ששרדו, יהושע וכלב, מופיעים שוב בפרשתנו: יהושע כבר הוכתר (בפר' פינחס) כמנהיג הבא של בני ישראל, שייכנס לתפקיד פעיל אחרי מות משה, וכלב ימשיך להיות הנשיא המנחיל את שבט יהודה – הגדול שבשבטים, והוא יהיה הכובש והמשחרר את חברון, העיר המרכזית, בימי יהושע:

וַיֵּגְשׁוּ בְנֵי יְהוּדָה אֶל יְהוֹשֻׁעַ... וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו כָּלֵב בֶּן-יִפְנֶה... אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבֶּר ה'... עַל אֲדֹתַי וְעַל אֲדֹתֶיךָ בְּקֹדֶשׁ בְּרֹנֶעַ... וַיֵּשְׁבַע מֹשֶׁה... לֵאמֹר אִם לֹא הָאָרֶץ אֲשֶׁר דָּרַכְתָּ רִגְלְךָ בָּהּ לֵךְ תִּהְיֶה לְנַחֲלָה וּלְבְנֶיךָ עַד עוֹלָם... וְעַתָּה הִנֵּה אֲנֹכִי הַיּוֹם בֵּין חַמֵּשׁ וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה... עוֹדֵנִי הַיּוֹם חֹזֵק כְּאִשֶּׁר בְּיוֹם שָׁלַח אוֹתִי מֹשֶׁה כְּלָחִי אֲזִי וְכַלְחֵי עַתָּה לְמַלְחָמָה... וְעַתָּה תִּנֶּה לִי אֶת הָהָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבֶּר ה'... כִּי עֲנֻקִים שָׁם וְעָרִים גְּדֹלוֹת בְּצִרּוֹת אוֹלֵי ה' אוֹתִי וְהוֹרְשָׁתִים כְּאִשֶּׁר דִּבֶּר ה' וּבְרַכְּהוּ יְהוֹשֻׁעַ וַיִּתֵּן אֶת חֲבֵרוֹן לְכָלֵב לְנַחֲלָה (יה' יד:ו-יג).

הדף השבועי מופץ בסיוע קרן הנשיא לתורה ולמדע, ומופיע גם באתר המידע של אוניברסיטת בר-אילן בכתובת:
<http://www1.biu.ac.il/parasha2>
כתובת דוא"ל של הדף: dafshv@mail.biu.ac.il
ניתן לפנות לכתובת זו ולקבל את הדף מדי שבוע בדוא"ל.
הדף השבועי - אוניברסיטת בר אילן
יש לשמור על קדושת העלון

עורך: ד"ר צבי שמעון
עורכת לשון: רחל הכהן שיף

4. כל השבטים, גם שני המבקשים וגם עשרת הנותרים, יהיו יותר מרוצים גם בהיבט הטריטוריאלי וגם בהיבט הביטחוני.

5. משה עתיד להיקבר בארץ המורחבת, בנחלת שבט גד: "וַיֵּרָא רְאִישִׁית לוֹ כִּי שָׁם חִלְקֶת מַחֲקֶק סָפוֹן" (דב' לג:כא).

כידוע, הבעיה והמשבר נפתרו בהצעה המשלימה של גד וראובן להיות חלוצי הלוחמים לכיבוש עבר הירדן המערבי עד תום המלחמות.

חומשנו מציג עוד שתי רשימות של 12 נשיאים:

- בפרשות במדבר, נשא ובהעלותך: "...נְשִׂאֵי יִשְׂרָאֵל רְאִישֵׁי בֵּית אֲבֹתָם הֵם נְשִׂאֵי הַמִּטָּה הֵם הָעֹמְדִים עַל הַפְּקָדִים" (במ' ז:ב). שמותיהם נזכרים חמש פעמים; הפעם האחרונה – במסע המחנות בתאריך כ' באייר: (במ' י:יא) וַיְהִי בַשָּׁנָה הַשְּׁנִית בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בְּעֶשְׂרִים בַּחֹדֶשׁ נִעְלָה הָעֵנָן מֵעַל מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. (יב) וַיִּסְעוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִסְעֵיהֶם מִמִּדְבַּר סִינַי... (יד) וַיִּסַּע דָּגֵל מַחֲנֶה בְנֵי יְהוּדָה בְּרֹאשׁוֹנָה לְצִבְאָתָם וְעַל צִבְאוֹ נִחְשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב. וכו'. יצוין כי הם אינם נזכרים יותר בתנ"ך, אפילו לא בדברי הימים!!

- בפרשת שלח-לך, על 12 נציגי השבטים הנשלחים מקדש-ברנע לתור את הארץ, נאמר "כל נשיא בהם":

...אִישׁ אֶחָד אִישׁ אֶחָד לְמִטָּה אֲבֹתָיו תִּשְׁלְחוּ כָל נְשִׂיא בָהֶם. וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה מִמִּדְבַּר פָּאָרָן עַל פִּי ה' כָּלָם אֲנָשִׁים רְאִישֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה. וְאַלֶּה שְׁמוֹתָם לְמִטָּה רְאוּבֵן שְׁמוּעַ בֶּן זִכְוֹר... (במ' יג:ב-ד).

במסכת תענית (כט ע"א) נאמר: "ותניא: בעשרים ותשעה בסיון שלח משה מרגלים". חוץ מכלב ויהושע, גם נשיאים אלה אינם נזכרים יותר בתנ"ך!!

מתבקשת השאלה מה קרה עם 12 הנשיאים הראשונים, בין כ' באייר לכ"ט בסיון, בחמישה וחצי שבועות? תשובה אפשרית: המשבר העמוק בתבערה ובקברות התאוה, שלא הצטמצם לבעיית איכות המזון אלא הפך גם למשבר חברתי ומנהיגותי שהתבטא בזעקה הנואשת של משה אל ה':

וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם אֶת הָעָם בֹּכָה לְמִשְׁפַּחְתּוֹ אִישׁ לְפָתַח אֹהֶלוֹ וַיַּחֲרֹ אֵף ה' מְאֹד וּבְעֵינָי מֹשֶׁה רָע. וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל ה' לְמָה הָרַעְתָּ לְעַבְדְּךָ וְלָמָּה לֹא מִצַּתִּי חֵן בְּעֵינֶיךָ לְשׂוֹם אֶת מֹשֶׁה כָּל הָעָם הַזֶּה עָלַי... לֹא אוּכַל אֲנֹכִי לְבַדִּי לְשַׂאת אֶת כָּל הָעָם הַזֶּה כִּי כָבֵד מְמֹנִי. וְאִם כֹּכָה אֶת עֲשֵׂה לִי הֲרֹגִנִי נָא הַיּוֹם אִם מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ וְאַל אֶרְאֶה בְּרַעְיִתִּי (במ' יא:טו).

משה חש [א] שהוא לבדו [ב] חוסר אונים מול מחאת העם. וה' מסכים עם תחושת הבדידות המנהיגותית של משה ונענה לו מיד:

וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה אֶסְפָּה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָדַעְתָּ כִּי הֵם זִקְנֵי הָעָם וְשִׁטְרֵיו וְלִקְחָתָם אֹתָם אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְהִתְיַצְבוּ שָׁם עִמָּךְ. וְיִרְדְּתִי וְדִבַּרְתִּי עִמָּךְ שָׁם וְאֶצְלָתִי מִן הָרוּחַ אֲשֶׁר